

Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:

BABAEİ, F. KODAY, Z. (2021). Kültürel Turizmin Gelişimi ve İran'daki Rolü. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25 (4), 1782-1792.

Kültürel Turizmin Gelişimi ve İran'daki Rolü

Fariba BABAEİ (*)

Zeki KODAY (**)


Öz: Turizm endüstrisi, ekonomide, istihdamda ve bir ülkenin kültür ve cazibe merkezlerinin dünyaya tanıtılmasında büyük bir rolü olan, ayrıca çok yönlü bir endüstridir. Günümüzde de gelişen birçok turizm türünden biri de kültürel turizmdir. İran, köklü tarihi ve çok çeşitli kültüre sahip olan bir ülkedir. Antik eserler açısından bakıldığında uygarlık ve kültür tarihinin en eski dönemlerinde ve hatta tarihinden önce olan dünyadaki en zengin ülkelerden biriydi. Kültür ve turizm arasında bir ilişki kurarak, bu hazine yerli ve yabancı turistleri çekmek için iyi bir kaynağa dönüştürülebilir. Çünkü İran'ın antik kültürü birçok unsurdan oluşuyor. Ulusal gelenek ve görenekleri, edebi ve mitolojik karakterleri, İran mimarisini, etnik çeşitliliği, dini bakımdan İslam dinini ve çeşitli dinleri içerir. İran kültürü ve medeniyetinde görülen bu değişkenlik ve çeşitlilik, uygun planlama ve yönetimle, turizm açısından ülke için değerli ve çekici bir varlığa dönüştürülebilir. Kültürel potansiyeli nedeniyle, İran yüksek turizm potansiyeline sahiptir. Bu çalışmada İran'daki kültürel turizmin rolünü ve önemini ayrıntılı bir şekilde incelemeye çalışılmıştır. Çalışmanın amacına ulaşmak için mevcut kaynaklar, istatistikler ve bilgiler kullanılarak literatür tarama yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.


Anahtar Kelimeler: Turizm endüstrisi, kültürel turizm, İran kültürü, turist.


The Development of Cultural Tourism and Its Role in Iran

Abstract: The tourism industry is also a multifaceted industry that plays a major role in the economy, employment and promotion of a country's culture and attractions to the world. One of the many types of tourism that is developing today is cultural tourism. Iran is a country with a history and a diverse culture. In terms of antiquities, it was one of the richest countries in the world, in the earliest periods of civilization and cultural history, and even before its history. By establishing a relationship between culture and tourism, this treasure can be turned into a good resource to attract domestic and foreign tourists. Because the ancient culture of Iran consists of many elements. It includes national customs and traditions, literary and mythological characters, Iranian architecture, ethnic diversity, religiously Islamic and various religions. This variability and diversity seen in Iranian culture and civilization can be transformed into a valuable and attractive asset for the country in terms of tourism, with appropriate planning and management. Due to its cultural potential, Iran has high tourism potential. In this study, it has been tried to examine the role and importance of cultural tourism in Iran in detail. In order to achieve the aim of the study, it was carried out by using the literature review method using existing sources, statistics and information.

Keywords: Tourism industry, cultural tourism, Iranian culture, tourist.

*)Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Bölümü (e-posta: fariba.babayi@gmail.com)  ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5785-8687>

**)Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü (e-posta: zkoday@atauni.edu.tr)  ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2126-9573>

Bu makale araştırma ve yayın etiğine uygun hazırlanmıştır.  iThenticate intihal incelemesinden geçirilmiştir.

Makale Geliş Tarihi: 29.07.2021
Makale Kabul Tarihi: 20.12.2021
DOI: 10.53487/ataunisobil.976308

I. Giriş

Turizm sektörü faaliyetleri nedeniyle ekonomik olarak önemlidir ve iş olanaklarını doğrudan ve dolaylı olarak artırır (Coccosis, 2008: 8-14). Turizmin en önemli dallarından biri kültürel turizmdir. Kültür turizmini tanımak için önce kültürün ne olduğunu bilmemiz gerekir. Kültürün kısa bir tanımını yapmak için şunu söyleyebiliriz; Kültür, bir toplumdaki insanların yaşadığı karmaşık bilgi, inanç, sanat, yasa, etik ve alışkanlıklardır. Örneğin ülkemizde İran'da kuzey bölge halkının yaşam biçimi, inanç ve alışkanlıkları ve ahlaki İran'ın güneyi, doğusu ve batısındaki insanlardan çok farklıdır. Bilim insanlarına göre kültür bir toplumun sahip olduğu maddî ve manevî değerlerden oluşan bir bütündür, aynı zamanda kültürün toplumdaki mevcut her tür bilgi, ilgi, görüş, düşünce, alışkanlık, genel tutumlar, değer yargıları ve tüm davranış şekilleriyle bir bütün olduğunu savunmaktadırlar (Turhan, 1994: 45). Kültür tanımımıza göre kültür turizmi, bir bölge insanının kültürünü hedef alan bir turizm biçimidir. Kültürel Turizmin insanların ikamet ettikleri yerden kültürel çekicilikleri olan yerlere yaptığı yolculuktur. Bu yolculuk, bilgi edinmek ve turistlerin kültürel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılır. (Kazemi, 2006: 154). Günümüzde arkeolojik ve tarihi anıtlar ve kültürel çekicilikler turizmi çekmede önemli faktörlerdir; çünkü her toplumun eski ve tarihi eserleri aynı ülkenin kendine özgü kültürünü temsil etmektedir. Bu eserler, o bölgenin insanları için birçok manevi değere ve başka insanlar için bir cazibeye sahiptir ve sonuç olarak, başkalarını ziyaret etmek ve o cazibe merkezlerini ve eserleri tanımak için o bölgeye çeker. Günümüz sanayileşmiş dünya insanları, rekreasyon dinlenme için her türlü gerilimden, psikolojik baskıdan sıyrılmaya, böylece bölgelerin doğal olaylarını, bölgedeki insanların geleneklerini ve yaşam tarzlarını ziyaret etmeye yönlendirmiştir. Kültürlerarası iletişim yöntemlerinden biri de turizmdir. Farklı insanlarla tanışmanın ve kültürlerarası iletişim yollarından biri de turistlerin gittikleri yerin tarihi, sanatsal ve kültürel özelliklerini araştırıp, orada yaşayan yerli halk ile bilgi alışverişi yapmalarını gerekli kılmaktadır. Kültür, toplumun kültürel içeriğini, deneyimlerin oluşmasını, bireysel ve ortak anlamların aktarılması şeklinde ifade etmenin bir aracı olarak düşünülebilir. Tarihi, kültürel ve turizm potansiyelleri, özellikle şehirlerin ilgi çekici merkezleri olarak şehirlerin tarihi ve merkezi bölgelerinde, kent dokusunun dinamizmi ve canlılığını belirleme yeteneğine sahiptir. Turizm, çekiciliği ve mekânsal gelişimi sağlayabilir. Ayrıca sakinlerin ekonomik, kültürel ve sosyal koşullarını iyileştirebilir. Yine kültürel turizm biçiminde yerel ve bölgesel kültür kimliğinin gelişmesini teşvik edebilir. Kültürel turizm, tamamen veya kısmen sanatsal, miras veya tarihsel arz ile motive edilmiş bir turizm türüdür. Kültürel turizmin amacı, kültürel cazibe merkezlerine özel ilgi çeken turizm akışının bir parçasıdır. Gelişmiş ülkelerde kültürel ilgi çekici yerler sanatsal alanlar, oyunlar, orkestralar ve diğer sanatsal aktivitelerle müzik eserlerini içerir.

Kültür turizmi evrensel ilkelere göre iki türe ayrılmaktadır:

- İlk turizm türü; müzeler, tarihi yerler, arkeoloji ve mimarlık gibi maddi alanları ziyaret etmektir.

- Gelenekler, kültürler, geçim türü, dil ve edebiyat, törenler ve antropolojinin bilimsel yönleri gibi somut olmayan miras içeren ikinci tip turizm.

Kültürel turizme katılan turistlerin özelliklerine bakıldığında daha çok üniversite eğitimi alanlar, orta yaşlı, farklı bölgelerin kültürü hakkında bilgi edinme eğiliminde olan, kültürel bakış açılarına ilgili, müzeleri, geleneksel sanat ve zanaat sergileri ve mimari eserleri ziyaret etmeyi planlayan, farklı gelenek ve görenekleri anlama arzusu olan insanlar karşımıza çıkmaktadır. Dünyadaki kültürel turizmin hızla büyümesiyle birlikte turistler, kültürel miras tarihine artan bir ilgi göstermişlerdir. Şimdi ise kültürel miras ve turizm insanlar için tanıdık bir konu haline gelmiş ve daha çok merak konusu olmaktadır (Kargar, 2007: 2).

Bölge ve yerel halk kültürel kalkınmadan iki şekilde faydalanırlar. İlk olarak turizm ev sahipliği yapan toplumun kültürünü diğer toplum ve kültürlerle tanıtmaktır. İkincisi, turizm endüstrisi sakinlerin kültürlerini doğrudan ve aracı olmadan ilgililerini çekenlere doğru yönlendirmesi için faydalanırlar. Özellikle bu uygulama, ev sahibi topluluğun gururu ve dayanışmasını güçlendirir ve diğer kültürlerle karşı hoşgörü eşliğini artırır (Richards, 2000: 18). Bu bağlamda, politikacıların turizm konusundaki ekonomik, hizmet ve tanıtım konularının yanı sıra kültürel mirasa da dikkat etmesi, eğitim ve araştırma faaliyetlerine odaklanması gerekmektedir. Bu koşullar altında, turizm kültürel mirası koruyabilir ve yerel değerlerin ve gerileyen kültürel kalıpların canlanmasını teşvik edebilir. (Tablo 1) farklı kültür turizm türlerini açıklamaktadır.

Tablo 1. Kültürel Turizmin Çeşitleri

Amaca dayalı kültürel turizm türleri	Kültürel turizm ürünleri	Faaliyetler
Miras Turizmi	Kültürel ve doğal miras (doğa veya eko turizmi ile ilgili olarak)	
	Yapısal (malzemeler)	Yapının mirası/ Mimari alanlar/ Dünya Miras alanları/ Ulusal ve tarihi anıtlar
	Yapısal olmayan	Edebiyat/ sanat/ folklor
	Kültürel miras siteleri	Müzeler ve koleksiyonlar/ Kütüphaneler/ Tiyatrolar/ Önemli tarihi karakterlerle ilişkili anıtlar
Kültürel Konular	Konuların Geniş kapsamı	Mimari/ sanat/ dilbilim/ endüstriyel/
Kentsel kültür turizmi, kültürel turlar	Klasik kent turizmi, kentin ilginç manzaralarını görmek	
	Kültür başkentleri	
	Çekici noktalara sahip şehirler kültürel turizm için	
Geleneksel, etnik turizm	Yerel kültürel gelenekler	

	Etnik çeşitlilik (ırk)	
Etkinlik ve Festival Turizmi	Kültürel festivaller ve etkinlikler	Güzel sanatlar festivaller ve etkinlikleri/ Müzik festivaller ve etkinlikleri
Dini Turizm, Hac Meseleleri	Dini yerleri ve tapınakları görmek	
	Dini yerleri ve tapınakları görmek (mimari ve kültürel açıdan)	
	Hac konuları	
Yaratıcı kültür, Yaratıcı turizm	Geleneksel kültür ve sanatsal etkinlikler	Sahne sanatları / Görsel sanatlar/ Kültürel miras ve edebiyat
	Kültürel endüstriler	Edebi veya sanatsal çalışmalar/ multimedya / El sanatları/sinema/ basın

Kaynak: Csapo. J. 2012: 210

İran turizminin çeşitli yönleriyle ilgili tartışmalar, İran'daki turizm endüstrisinin zorluklarını göstermektedir ve en önemlisi, reklam endüstrisinin İran'a turist çekmedeki zayıflığıdır. İran'ın turizm alanındaki potansiyellerine rağmen ne yazık ki henüz bu sektörde hak ettiği bir konuma gelebilmiş değil. Kültürel Miras, El Sanatları ve Turizm Teşkilatında zayıf turizm pazarlaması, İran'ın bu endüstrinin dünyadaki büyüme sürecinde geri kalmasının temel nedenidir. İran, kültür ve medeniyetteki tarihi geçmişi sebebiyle kültür, ırk, dil çeşitliliği bulunan, kültürel turizm açısından da ayrıcalıklı bir yere gelme potansiyeline sahip bir ülkedir. Günümüzde turizm, insanların günlük yaşamıyla ilgili bir olgudur ve bu nedenle giderek daha da gelişmektedir. Dolayısıyla bu koşullardan yararlanmak ve turist çekmek için reklam dahil çeşitli araçlar kullanılmalıdır (Dibai, 1992: 69). İran'da turizm alanında birçok çalışma yapılmış, ancak, kültürel turizm konusundaki çalışmalara pek yer verilmemiştir. Bir yandan kültür ve turizmin iki konunun önemi, diğer yandan İran'daki bu alanda farklı potansiyellerini ortaya koyma ihtiyacı ve ayrıca bu alanda herhangi bir araştırma yapılmamış olması nedeniyle, bu araştırmayı yapmak bir zorunluluktur.

İran-İslam kültürü ve onun yerel değerleri nedeniyle, İran belirli turizm türlerine, özellikle de kültür turizmine özel bir vurgu yapıyor. Bu çalışmada İran'daki kültürel turizmin rolünü ve önemini ayrıntılı bir şekilde incelemeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışma için hedeflenenler şunlardır;

- 1- İran kültürünün boyutlarını incelemek, tanımak ve tanıtmak,
- 2- Kültür turizm potansiyelini vurgulayabilmek,
- 3- İran'ın kültürel özelliklerini kullanmadaki engelleri tanıtmak,
- 4- Daha fazla turist gelmesi için çözüm önerileri sunmaktır.

Bu araştırma, mevcut kaynaklar, istatistikler ve bilgiler kullanılarak literatür tarama yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle, ilk adımda, turizm, kültür ve İran'daki çeşitli kaynaklar araştırılmıştır. Bir sonraki adımda, İran'ın kültürel potansiyellerini tanıtır ve bunların her birinin turizmdeki durumu açıklanmaya çalışılmıştır.

II. Araştırma Sahasının Konumu

İran, 1.648.000 kilometrekarelik geniş bir arazi alanına sahip ve Asya'nın güneybatısında, kuzeyde Türkmenistan, Hazar Denizi, Azerbaycan ve Ermenistan, doğuda Afganistan ve Pakistan, batıda Türkiye ve Irak, güneyde Basra Körfezi ve Umman Denizi ile çevrilidir. İran'ın toplam kara sınırları 5170 km, kuzey ve güneydeki toplam su sınırları 2510 km'dir. İran dünyanın 16. büyük ülkesidir. Bu toprak büyüklüğü çeşitli konularda bu ülkenin siyasi kaderini etkilemiştir. İran, Suudi Arabistan'dan sonra Ortadoğu'nun en büyük ikinci ülkesidir. İran'ın büyüklüğü ve konumu öyle ki, çeşitli bir iklime ve zengin enerji kaynaklarına sahip (Minai, 2002: 143). Nüfus sayısı 2016 genel nüfus ve konut sayımına göre 79.926.270 kişidir.



Harita 1. İran'ın Konumu ve idari Bölünüş Haritası

III. İran Kültürü ve Özellikleri

Turizmin büyümesine ve gelişmesine katkıda bulunan faktörlerden biri ve bugüne kadar daha az dikkat çekilen her ülkenin kültürü ve özellikleridir. Örneğin eski bir kültür ve medeniyete sahip olan İran'da bu konu pek görülmemektedir. Kültür turizmi her şeyden çok bir toplumun insanların tarihine, yaşam tarzına, sanatına ve düşüncesine

odaklanır. Bu nedenle kültür turistleri seyahat zamanlarını genellikle bir bölgenin kültürüyle ilgili her şeyi ziyaret ederek geçirirler. İran, dünyada kültürel turistler için birçok cazibe merkezine sahip ülkelerden biridir. Bu turistik çekiciliğin nedenlerinden biri İran'ın tarihi geçmişidir. İran, geniş arazi yapısı, coğrafi konumu, iletişim yolları ve turistik atraksiyonları nedeniyle yabancı turistler için özel öneme sahip uçsuz bucaksız bir ülkedir. Kültür turizmi alanında, yerli kültürün manevi yönleri ve kültürel miras olarak temel parametreler arasındadır ve ekonomik öneme sahiptir. Kültürel miras, kültürel turizm ziyaretlerinin temel amacı olarak yerel gelenekleri, mimari ve müzik tarzlarını, yerel dilleri ve dini-manevi değerleri ve dinlerin ritüeller ve kutsal yerler çerçevesinde maddi ve manevi kültürü içerir. Bu nedenle, herhangi bir bölgenin kültürel unsurları, turizm stratejilerinin belirlenmesi ve gözden geçirilmesinde özellikle yararlı olabilir.

İran kültürünün tarihi binlerce yıl öncesine dayanılmaktadır. İran'ın kültürü ve medeniyeti çok eskiye dayanması, kültür turizmi için çok çekicidir. Genel olarak, İran kültürünün ana unsurları şu şekilde özetlenebilir:

A. Dil

Bir kültürün en önemli manevi unsurlarındandır. İran'da, Hint-Avrupa, Altay ve Sami dil aileleri olarak sınıflandırılabilir farklı dil aileleri bir arada yaşamaktadır. Coğrafya, lehçeyi ve dili doğrudan etkilemesi de coğrafi faktörler konuşma sisteminin fizyolojisini dolaylı olarak etkileyebilir. İran'daki belirli lehçeler belirli coğrafi bölgelerle yer almaktadır. Örneğin Farsça, İran'ın yarı kurak, kurak ve düz coğrafi koşullarıyla İran'ın orta bölgelerinde yer alırken, Türkçe, Kürtçe, Lori ve Laki'nin dağlık bölgelerini içerir. İran'da farklı dil ailelerinin ve lehçelerinin varlığı ve her zaman farklı kültürlerin, medeniyetlerin, dillerin ve etnik kökenlerin çatışması olan tarihsel geçmişi, İran'ın dil koşullarını kültürel ve sosyal olarak çok karmaşık ve aynı zamanda dilbilimi olarak ilginç hale getirmektedir. Bu da İran için kültür ve turizm avantajlarından biridir ve bu dilleri öğrenmek ve tanımak için ülke içinden ve dışından birçok meraklı insanı çekebilir.

B. Edebiyat ve Mitolojik Karakterler

Halk edebiyatı, bir ulusun kültürünün hayatta kalması için önemli bir unsurdur. Aynı zamanda bir ulusun en büyük miras ve manevi sermayesidir. Popüler edebiyatın ortak özellikleri şunları içerir: ifade ve dilin basitliği, belirsiz kökeni, anlatımların ve tekrarların çokluğu, sözlü aktarım biçimi, farklı temalar ve işlevler, genel izleyici, geniş tarihsel kapsam, edebi kurallara uyulmaması ve zaman gereksinimleridir. İran halkının dili ve popüler edebiyatı da uygarlıklar ve en zengin kültürel hazineler arasındadır. İran kavimlerinin uzun ömürlülüğü ve antikliği, kültürel ve edebi zenginliği, kültürlerin çokluğu ve etnik kökenlerin coğrafi dağılımı bu kültürel zenginliği güçlendiren etkenler arasındadır (Zolfaghari, 2015). Ülkenin mitleri, edebi ve tarihi karakterleri, şairleri, yazarları ve mitolojik kahramanları da İran kimliğinin bir parçasıdır. Firdevsi'nin yanı sıra Hafız, Rumi, Saadi, Baba Taher, Parvin Etesami, Şehriyar vb. şairlerin eserleri İran'ın sahip olmaktan gurur duyduğu eşsiz şaheserler ve hazinelerdir ve varlıklarının İran kültüründe özel bir yeri vardır. Özellikle aralarında Saadi ve Hafız dünya çapında üne sahiplerdir. Bu iki şairin mezarları her zaman dünyanın her yerinden birçok turisti

ağırlamıştır.

C. Ulusal Gelenekler ve Kutlamalar

Bir toplumun tarihsel süreç içinde ürettiği ve kuşaktan kuşağa aktardığı her türlü maddi ve manevi özelliklerin bütünü oluşmasını aktaran gelenek, görenek, inanç ve törenler kültürün önemli maddi ve manevi bir kısmını oluşturmaktadır. *Özel önemi olan günler, festivaller, şenlikler, panayırklar, kültürel etkinlikler, sanat gösterileri bir yerin en önemli tanıtım unsurları ve turizm çekicilikleri arasında yer alır* (Sezgin, 2001: 24). Günümüzde, İran'da ulusal törenler farklı şekillerde ve bölgelerin spesifik kültürlerine göre ve burada bahsettiğimiz İran'da yaşayan farklı etnik grupların inançlarına dayanarak yapılmaktadır, Nevruz bayramı, Kurban Bayramı, Yalda Gecesi, Muharrem Ayı, düğünler ve cenaze törenleri bunlardan birkaçıdır. Nevruz bayramı, İranlıların en büyük ve en görkemli kutlamasıdır. Nevruzun ilk günü 1 Ferverdin (21 Mart) aynı zamanda İran halkının yeni yıl gecesidir. Eski İran ritüellerinden biri, çeşitli kuruyemişler, tatlılar ve meyveler içeren Haft-Sin sofrasıdır. Bu sofraya genellikle Yeni Yıla birkaç saat önce hazırlanır. Tarihi kaynaklara göre "Haft-sin sofrası" "Haft-şin sofrası" idi. Bunların her biri, İran'ın eski kültürünün özel bir sembolleridir. Bu gelenekler ve önemli günler İran kültürünün bir parçası olarak turizm endüstrisinde önemli bir rol oynayabilir ve doğru yönetim ile bu konuda meraklı olanları kendi özel ilgi alanlarına çekebilir.

D. İran Mimarisi ve Sanatı

Konut, insan ve faaliyetlerinin ve çevre şartları bir eserdir. Buna göre konut; çevre şartları yani relief, yükselti, jeolojik yapı, litoloji, bitki örtüsü, iklim elemanları ile konutu inşa edecek kişilerin gelenek, görenek, arzu, mali imkânı ve nihayet ekonomik faaliyetlerinin bir sonucu olarak kabul edilebilir (Tunçdilek, 1967: 51). Her ülkenin ve milletin mimarisi, medeniyetlerin maddi yönünü tanımlar ve diğer kültürler için bir modeldir. Tecrübe ve tekniğe dayanan İran'ın geçmiş mimarisi, yerel malzemeler kullanılarak, insan konforunu karşılamak için mantıksal yollar ve yöntemler icat etmiştir. Geleneksel yapılarda güneş, rüzgâr ve ışık gibi ucuz ve mevcut enerjinin kullanımı her zaman düşünülmüştür. Bu nedenle, farklı bölgelerde binalar, bu enerjilerin kullanımını en üst düzeye çıkarmak için farklı planlara ve konumlara sahiptir (Shams ve khodakarami, 2010). İran mimarisinde ışığa ve aydınlatmaya çok dikkat edilmiş ve karanlıktan büyük ölçüde kaçınılmıştır. Aynı zamanda inşaatta yerel malzemelerin kullanımı da düşünülmüştür. İranlı mimarlar, güç ve dayanıklılığa, yapısal ilkelere uyulmasına büyük önem vermiştir. Tarihi binaların ve yapıların çok uzun bir kullanım süresi için inşa edildiği görülmektedir (Yavari,2011). İran' a gerçekleştirilen göçler sonucunda, birçok milletin vatanı olan ülke aynı zamanda birçok medeniyete de ev sahipliği yapmıştır. Türklerin, 1500 Yılı'ndan 1925 yılına kadar hâkim olduğu İran, genellikle Azerbaycan bölgesinden idare edilmiştir. Bu nedenle, İran coğrafyası birçok sosyal, kültürel ve ekonomik değişime uğramıştır (Keddie and Yann, 2006). Geleneksel İran mimarisi, yaşanan dönemlerdeki toplum kültürünü ifade etmektedir, eski mimarlar ve tasarımcılar geleneksel mimaride yapıların dışına fazla dikkat etmeden daha çok iç tasarımlarına odaklanmışlardır. Eşsiz tarihi yapılar, farklı dini yapılar, tarihi tepeler İran medeniyetinin oluşumunda farklı medeniyetlerin etkisini göstermektedir. Birçok örneğin tümü orijinal İran mimarisini temsil eder. Tanımlanıp tanıtılırsa birçok potansiyele

sahiptir ve kendi turistlerini çekebilir.

E. Yemek Kültürü

İnsanın beslenme ile ilgili davranış ve uygulamaları tarım, ekonomi, coğrafya, dini inançlar, demografi, eğitim vb. çeşitli faktörlerin etkisiyle oluşur, gelişir (Ayşe Baysal, 1987: 102). İran yemek kültürü kültürel ilişkilerinin ilginç bir parçasıdır. İran yemek kültürü sadece yemek pişirmek ve malzemeleri karıştırmaktan ibaret değildir. İran'daki yiyecekler, bireylerin etnik ve sınıfsal farklılıklarını aynı zamanda karakter ve inançlarını da yansıtmaktadır. Bu nedenle gıdalar sembolik ve kültürel olarak toplumumuzun kültürel yapısını ve dini fikirlerini özel bir dilde temsil etmektedir İran'da bölgeler farklı iklimlere sahiptirler. Bu iklim çeşitliliği, tropikal, soğuk, çöl, deniz, düz ve dağlık iklimleri içerir. Her iklime ve verimli toprağa özgü, o bölgenin yemek kültürünün temelini oluşturan çeşitli tarım ürünlerini sağlar.

İran Coğrafyası, tıpkı Çin gibi binlerce yıllık tarihinden gelen yoğun ve köklü bir gastronomi mirasına sahiptir. Coğrafi özellikleri bakımından topraklarda birçok çeşitli bitki, sebze ve meyvenin yetişmektedir, bu özellik ile gastronomi alanında tam bir kültür sistematiği oluşturmaktadır. İran yemekleri hem Arap, Türk, Akdeniz ve hem de zamanın tarih çağlarındaki devletlerin yemeklerinden etkilenmiştir. Kendine has doğallığı kaybetmeden diğer mutfaklarla harmanlanmıştır. İran mutfağı henüz dünyada yeterince tanınmamaktadır. Henüz Anadolu'da yapılmakta olan aş, dolma, köfte, kebab, keşkek gibi yemekler, helva, pişmaniye lokum, zerde ve bazı sütlü tatlılar ve ekmeğe çeşitleri, turşu, şerbet gibi ortak lezzetler Türk ve İran mutfağının benzer lezzetleridir. Her iki toplumun da beslenme şekli tahıla dayalıdır. İran halkının beslenme ve sağlık sorunları Türkiye'nin durumuyla benzerlik taşımaktadır (Ghasemi, 1999)

F. Giyim ve Kuşam Kültürü

Giyim ve kuşam özelliklerine göre, herhangi bir toplumun kültürünün nesnel ve somut örneklerinden biridir. Başka bir deyişle, bir toplumun kültürünün bir parçası her zaman o toplumdaki insanların kıyafetlerine yansır. Her milletin ve ulusun kıyafetleri temelde o milletin kişiliğini, kültürel kimliğini, onların geleneklere bağlılığının ve inancının bir işaretini belirler ve ayrıca kültürel bağımsızlığa ve nihayetinde siyasi ve ekonomik bağımsızlığa olan ilgisini gösterir (Yaveri ve Sarkhosh, 2010). Büyük bir ölçüde sahip olan İran, gökkuşağı misali çeşitli ırklardan oluşan insanların coğrafyasının dört bir yanına yerleşmiştir. Her birinin kendi geleneği, kültürü, törenleri ve yöresel giysileri vardır. İran'ın yöresel kıyafetleri o kadar çeşitlidir ki, muhtemelen bazıları tam olarak tanınmıyor; hangi şehir veya bölgelere ait oldukları bilinmiyor. İran'ın giyim kültürü, eski tarihin başından bu yana ciddi bir değişim yaşamamış ve giyim kavramı eski zamanlardan beri İran kültüründe korunmuştur.

İran ve medeniyeti, turizm için en büyük ve çekici örneklerden biridir, ancak tek başına turistik cazibe merkezlerine ve alanlara sahip olmak yeterli değildir. İran, sanatsal ve kültürel unsurlar alanında oldukça zengin bir tarihe sahip olmasına rağmen henüz kültürel turizmde olması gereken yerde değildir. İran'ın kültür turizmi alanındaki konumunun şekillenmesinde en çok önemli olan, İran'ın diğer ülkelerle nasıl iletişim halinde olmasıdır.

IV. İran'ın Kültürel Özelliklerini Kullanmadaki Engelleri

İran'da turizmin gelişmesinin önündeki engellere bakıldığında, standart olmayan yollar ve otoyollar, standart dışı oteller, konaklama yerlerinin ve turizm sektöründe hizmet verecek yerlerin eksikliği, siyasi durumu ve coğrafi konum özellikleri gelmektedir. Ayrıca bu engeller arasında ulusal ekonominin petrole bağımlılığı, yöneticilerin turizm sektörüne pek sıcak bakmamaları da eklenebilir. Tüm bu engellere rağmen, düşük maliyetle yardımcı olabilecek ve İran turizmini ayakta tutmak ve gelişmesi için yapılması gereken öneriler aşağıda maddeler halinde açıklanmıştır.

- Uluslararası fuarlara katılmak; uluslararası turizm fuarlarına katılım, diğer ülkelerde reklam yapmak için ülkenin tanıtım probleminin çözümlerinden biridir. Bu fuarların çoğu, turizm alanında başarılı ülkelerde yapılır. Aynı zamanda katılımcılar genelde turizm konusunda da uzmandırlar.

- Uluslararası arenada varlığını korumak; özel sektör, UNESCO toplantılarına katılmak, İran'daki anıtları dünya çapında tescil etmek veya uluslararası ödüller almak gibi konular alınması üzerinde çalışılmalıdır.

- Yabancı medya ile etkileşim; birçok ülkede, turizm hizmetlerini talep eden ve alan arasında para alışverişi yapmak her zaman gerekli değildir. Bu bağlamda, özel sektör turizmde uzmanlaşmış özel medya ile iletişim halinde olabilir. Örneği, İran medyasındaki çalışmalarına karşılık olarak, onlar da İran hakkında medyalarında materyaller yayınlayabilirler.

- Etkili insanları kullanmak; başka bir yol da yurtdışındaki İranlıları kullanmak olabilir. Bu kişiler başka ülkelerde, ülkelerini iyi şekilde anlatıp, tanıtmakla bu yolda çok yardımcı olabilirler.

V. Sonuç

Dünya Turizm Örgütü'ne göre, uluslararası turizm kültürel nedenlerle dikkat çekici bir şekilde büyüyor. Bu turizmin büyümesi, dünyadaki planlamacıların ve politika yapıcıların dikkatini çekmiştir. Bu olumlu etki İran'ın gelişim sürecinde katkı sağlamaktadır. İran eski bir tarihe sahiptir. Genel olarak Kültürel miras açısından çok zengindir. Çeşitli maddi ve manevi Kültür potansiyelleri, turist çekmek için İran'ı cazip bir merkez haline getirmiştir.

Genel olarak kültür turizmi kaynaklarının incelenmesi, çalışmaların ana odağının aşağıdakiler üzerinde olduğunu göstermektedir:

- Turizmin sürdürülebilirliği için çevrenin kültürel ve tarihi mirasını koruma ihtiyacı.

- Turistlerin çekilmesinde kültürün rolünün önemi.

- Turizmin sürdürülebilirliği yönünde kültüre dayalı turizm yerlerinin derecelendirilmesinin önemi.

- Kültürel turistlerin İran'ın tarihi ve kültürel anıtlarına çekmek ve bu alandaki

sorunlar.

Her topluluğun kültürü turizmin gelişmesi için iyi bir platformdur ve turizm, toplumdaki ortak kültüre dayanarak tanımlanabilir. Ülkenin çok çeşitli tarihi ve kültürel potansiyellerini yerli ve yabancılara turistlere sunulabilir.

Bu çalışmada İran'ın Kültürü, özellikler, kültürel turizm potansiyelleri ve bunların kullanımındaki engeller incelenmiştir. İran hem maddi hem manevi zengin bir kültüre sahiptir. Bunlardan İran mimarisi, yemekleri, edebiyatı, gelenekleri ve inançlarını sayabiliriz. Bu özelliklerin her biri için ayrı ayrı çalışmalar yapılabilir. İran kültürünün unsurları incelenip tanıtılırsa, İran'ın turizm endüstrisi için bir cazibe merkezi haline gelebilir. Çünkü kültürel ve turistik açıdan İran'ın her şehri kendine has özelliklere sahiptir. Örneğin, İran'ın gelenekleri ve kutlamaları ile dil çeşitliği ve binlerce yıl öncesine dayanan ve bazı özel üsluplarında çözülmemiş gizemler bulunan orijinal İran mimarisi, İran turizminin özelliklerinden biridir. Dünyada çok az sayıda ülke bu kadar maddi ve manevi kültürel özellikler sahip bulunmaktadır. Fakat maalesef tüm bu özelliklere rağmen engellerin olması turist sayısını çok etkilemektedir. Başta devlet idarecileri olmak üzere turizm sektöründe faaliyet gösteren kişiler bu engellerin giderilmesi için doğru planlamalar yapmalıdırlar. Turist çekmek için isabetli çözümler sağlanırsa, ülkeye sadece döviz (para kaynakları) sağlamakla kalmaz, aynı zamanda zengin İran-İslam kültürel ve tarihi kimliğinin tanıtılmasına katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Baysal, A. (1987). "Türk Mutfağının Beslenme ve Sağlık Yönünden Değerlendirilmesi", III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara.
- Coccosis, H., (2008), Cultural heritage, local resources and sustainable tourism, Int. J. Serv. Technol. *Manage*, 10(1).
- Csapo. J. (2012). *The role and importance of cultural tourism in modern tourism industry*. Intech open Access Publisher.
- Dibai, Parviz. (1992). Turizm Bilgisi. Tahran. Allameh Tabatabaei Üniversitesi.
- Ghasemi H.: Besin Güvenliği ve ülke Beslenmesi, "MABA projesinin Programlanması ve Uygulanması", National Nutrition and Food Technology Research Institute, Collaboration vwith United Children's Fund, 1999 Food Consumption Survey.
- Habib, F. Hosseini Nia, M. (2013). "Analysis the concept of urban culture and its impact on attracting cultural tourism) Several global case studies", *Hoviyate shahr Journal*, 14, 5-16.
- Hodjat, M. (2001). *Cultural Heritage in Iran: Policies for an Islamic Country*. *Cultural Heritage Organization Publications*. Department of education, Tehran, 113-161.
- Kargar, B. (2007). *Urban development and tourism in Iran from concept to approach*. Armed Geographical Organization Publication. Tehran.
- Kazimi, Mehdi (2006). Turizm İşletmeciliği. Samat Yayınları.

- Mehrabi, A. (2009). "The role of religious orientation in the Islamic Republic of Iran's national security", *Hsvn Journal Institute of Islamic Studies*, 19, 5-22.
- Minaei, Mehdi, (2002). İran'ın Siyasi Coğrafyasına Giriş. Tahran. Dışişleri Bakanlığı Siyasi ve Uluslararası Araştırmalar Ofisi.
- Nikki R. Keddie and Richard Yann. Modern Iran: Roots and Results of Revolution. (New Haven, Conn: Yale University Press, 2006): 25-30.
- Rezvani, A.A. (1995). *Geography and Tourism*. 2th Edition. Payame noor Publication. Tehran,18-20.
- Smith, M. (2003). *Issues in Cultural Tourism*, Rutledge.
- Sezgin, O. M. (2001). *Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı*. Detay Yayıncılık.
- Shams Majid, Khodakarami Mahnaz, Soğuk iklimle uyumlu mimari çalışması (Örnek: Sanandaj Şehri), Coğrafi ve Çevre Yönetimi Dergisi, No. 10, 2010. [Farsça]
- Tunçdilek, N. (1967). *Türkiye İskân Coğrafyası Kır İskânı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No.1283.
- Turhan, M. (1994). *Kültür Değişmeleri (Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Teknik*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Yavari, Hossein. Geleneksel sanatlara giriş. 2011, Turizm bilgisi Yayınları.
- Zolfaghari, H. (2015). *İran Dili ve Popüler Edebiyatı*, Samt Yayınları, Tahran.